

UKÁŽKA 1

Honoré de Balzac – Otec Goriot (úryvok)

Medzi týmito dvoma osobami a ostatnými tvoril akýsi prechod Vautrin, štyridsiatnik s nafarbenými bokombradami. Patril k tým, o ktorých ľud vravieval: „To je znamenitý chlapík!“ Mal široké plecia, dobre vyvinutý hrudník, mocné svaly, masívne hranaté ruky, na článkoch prstov husto zarastené chumáčikmi ohnivočervených chlupov. Jeho tvár, zbrázdnená predčasnými vráskami, vyznačovala sa istou tvrdosťou, ktorú však vyvracali láskavé a družné spôsoby. Jeho barytón, v súlade s hlučnou veselosťou, nebol nijako príjemný. Bol vždy ochotný a pravý smejk. Keď sa dajaká známka zle odomykala, zrazu ju rozobral, ponaprával, naolejoval, popíľoval, zasa poskladal, vraviac: „V tom sa vyznám!“ Ináč, vyznal sa vo všetkom, poznal lode, more, Francúzsko, cudzinu, obchodné veci, ľudí, udalosti, zákony, hotely aj väzenia. Ak si niekto priveľmi ťažkal, hneď mu ponúkol svoje služby. Niekoľko ráz požičal peniaze pani Vauquerovej a niektorým obyvateľom penziónu, no jeho dlžníci **by boli** radšej umreli, ako by mu ich nevrátili, natoľko aj pri svojom dobráckom výzore naháňal strach zvláštnym hlbokým pohľadom, plným rozhodnosti. Spôsob, ako si odpľúval, prezrádzal neochvejnú chladnokrvnosť, ktorá by mu nedala cúvnuť ani pred zločincem, aby sa dostal z povážlivej situácie. Jeho pohľad, ako prísny sudca, akoby prenikal do hĺbky každej otázky, každého citu. Mal vo zvyku vychádzať po raňajkách, vracal sa na obed, na celý večer zmizol a prišiel až okolo polnoci, pričom si otváral pafľúčom, ktorý mu zverila pani Vauquerová. Iba on jediný sa tešil tejto priazni.

01

Vyhľadajte v ukážke 1 antonymum s slovu láskavý.

02

Slová mocný, masívny sú z hľadiska vzťahu

- A) homonymá
- B) antonymá
- C) synonymá
- D) paronymá

03

Slovo *barytón* je

- A) slangové
- B) cudzie
- C) archaizmus
- D) historizmus

04

V ktorej z nasledujúcich možností sú slová cudzieho pôvodu?

- A) situácia, osoba, svedomie
- B) barytón, situácia, penzión
- C) loď, penzión, sudca

05

Vypíšte z ukážky 1 citovo zafarbené slovo.

06

Od slova *umrieť* vytvorte frazeologizmus so zjemňujúcim významom.

07

Vyberte v každom riadku slovo, ktoré zo štylistického hľadiska **nepatrí** do radu:

- a) ťažkal – ponosoval, lamentoval, žaloval, sťažoval, horekoval
- b) zmizol – prepadol sa, stratil sa, ufujazdil, ufrkol

08

Spojenie *strach má veľké oči* vzniká na základe

- A) slovotvorného vzťahu
- B) syntaktického vzťahu
- C) frazeologického vzťahu

09

V ktorej možnosti sú v správnom poradí uvedené nasledujúce umelecké prostriedky?
hlučná veselosť, pohľad ako sudca, vychádzať po raňajkách, pohľad prenikal

- A) epiteton, prirovnanie, personifikácia, metonymia
- B) metonymia, prirovnanie, personifikácia, epiteton
- C) personifikácia, epiteton, prirovnanie, metonymia
- D) epiteton, prirovnanie, metonymia, personifikácia

10

V ktorej z nasledujúcich možností slová vznikli rovnakým slovotvorným postupom?

- A) nafarbenými, akýsi
- B) znamenitý, prezrádzať
- C) ohnivočervenými, pohľad
- D) priveľmi, bokombradami

11

Od slova *pohľad* vytvorte aspoň jedno slovo s rovnakým slovotvorným základom, ale odlišným lexikálnym významom.

12

Vyhľadajte v ukážke 1 dve slová, ktoré vznikli skladaním.

13

Vyberte možnosť, v ktorej sú slová správne rozdelené na slovotvorný základ a slovotvornú predponu, príp. slovotvornú príponu.

- A) po-hľad-om, chumáč-ikmi, znameni-tý
- B) chladn-o-krv-nost, u-mreli, vy-vracali
- C) hust-o, pre-dčasný-mi, po-sklada-l

UKÁŽKA 2

Vážené kolegyně, vážení kolegovia, milí maturanti!

V tomto období celé Slovensko žije hokejom. Počúvame o ňom v televízii, rozhlase, denne čítame v novinách. A každý z nás by určite bol tým najlepším trénerom či hráčom, keby bol nominovaný do reprezentačného výberu.

Aj to, čo vás v najbližších dňoch čaká, milí maturanti, môžeme prirovnať k šampionátu v hokeji. Najskôr to boli boje v skupinách – u niektorých z vás štyri, u ďalších osem rokov štúdia. Tréneri – vaši učitelia, sa vám snažili vštepiť tú najlepšiu taktiku, dostať vás do čo najlepšej psychickej i fyzickej kondície, aby ste neustále dosahovali čo i len malé víťazstvá. Boli však zároveň aj rozhodcami a nemilosrdne trestali každý faul. Manažovanie mali na starosti triedni učitelia, ktorí sa starali o to, aby vám v príprave boli vytvorené čo najlepšie podmienky.

Kolektív sa najskôr spoznával, neskôr sa dávali dohromady spoluhráči, ktorí si najviac vyhovovali a napokon sa formovali útočné i obranné rady. Vznikali priateľstvá na celý život i prvé lásky.

Výsledkom snaženia bol postup do semifinále. K nemu by sme mohli prirovnať maturitný ročník. Najťažšie boje ste zvládli v marci počas externej časti maturitnej skúšky. A keďže ste ich úspešne zvládli, môžete dnes postúpiť do finále.

Finále však už nie je o kolektívnych výkonoch, ale o výkonoch jednotlivcov. Každý má k dispozícii jeden samostatný nájazd v každom z maturitných predmetov. Možno sa vám bude zdať, že brankárov je zdaru akosti veľa, ale tvrdá tréningová príprava počas budúceho akademického týždňa dáva predpoklad, že budete úspešní. No a od spôsobu, akým tento nájazd premeníte, bude závisieť lesk medailového kovu.

A ešte jedno ponaučenie by ste si mohli zobrať z hry našich reprezentantov. Hokej sa hrá na tri tretiny a ak v tej poslednej nebudete dosť dôslední, ani konečný výsledok nemusí byť lichotivý. Preto je potrebné aj v tej poslednej tretine – na maturitnej skúške – riadne zabojsovať.

Dovoľte mi, aby som vám na záver spolu so želaním všetkého najlepšieho pripomenul jednu overenú pravdu: Šťastie praje pripraveným!

(príhovor riaditeľa školy)

14

Nájdite v ukážke 2 k daným slovám vhodné synonymá.

- a) organizovanie
- b) vymenovaný
- c) kruto
- d) poznamenal

15

V nasledujúcom riadku podčiarknite synonymickú dominantu.

zaliečavý, líškavý, rozmilý, lichotivý, podlízavý, chutný

16

Vypíšte zo štvrtého odseku ukážky 2 neologizmus.

17

Vyhľadajte v piatom odseku ukážky 2 dve združené pomenovania.

18

Vyberte možnosť, v ktorej sú všetky slová domáceho pôvodu.

- A) hokej, tréner, tretina, kolektív
- B) kondícia, semifinále, štúdium, taktika
- C) obdobie, víťazstvo, hráč, učiteľ

19

Slovo *faul* v ukážke 2 je

- A) slangové
- B) profesionalizmus
- C) spisovné
- D) argot

20

Od slova *lesk* z ukážky 2 vytvorte

- a) synonymum
- b) zastarané slovo
- c) hovorové slovo
- d) poetizmus
- e) frazeologizmus

21

Utvorte od slova *nájazd* slovné spojenie, v ktorom bude mať slovo iný lexikálny význam, v akom je použité v ukážke 2.

22

V ukážke 2 nájdite slovo odvodené od slova *boj*.

23

Označte možnosť, v ktorej **nevznikajú** všetky slová rovnakým slovotvorným postupom.

- A) výsledný, nájazd, prirovnať
- B) najlepší, výber, rozhodcovia
- C) spoluhráči, semifinále, priateľstvá
- D) najbližších, nemilosrdne, nebudete

24

Pomenujte spôsob, akým boli utvorené nasledujúce slová:

snažili vštepíť, mali na starosti, dáva predpoklad

25

Zo slovného spojenia *reprezentačný výber* vytvorte slovo, ktoré vznikne univerbizáciou.

26

- a) V ktorom type slovníka budete hľadať vysvetlenie významu slova *faul*?
- b) V ktorom type slovníka si môžete overiť, ako správne napísať N pl. od slova *faul*?

27

Veta z ukážky 2 *Šťastie praje pripraveným!* znamená, že

- A) šťastný je ten, kto je pripravený.
- B) iba pripravení majú šťastie.
- C) čím viac človek vie, tým je šťastnejší.

28

- a) Zaraďte ukážku 2 k jazykovému štýlu.
- b) Aký slohový postup sa uplatňuje v ukážke 2.

4 RIEŠENIE

- 01. prísny
- 02. c) synonymá
- 03. b) cudzie slovo
- 04. b) barytón, situácia, penzión
- 05. smejko
- 06. zaspať naveky
- 07. a) ťažkal – ponosoval, lamentoval, žaloval, **st'ážoval**, horekoval
b) zmizol – prepadol sa, **stratil sa**, ufujazdil, ufrkol
- 08. c) na základe frazeologického vzťahu
- 09. d) epiteton, prirovanie, metonymia, personifikácia
- 10. b) znamenitý, prezrádzal
- 11. napríklad: pohľadnica, pohľadávka
- 12. ohnivočervených, chladnokrvnosť
- 13. a) po-hľad-om, chumáč-ikmi, znameni-tý

14. a) manažovanie
b) nominovaný
c) nemilosrdne
d) pripomenul
15. zaliečavý, líškavý, rozmilý, **lichotivý**, podlízavý, chutný
16. finále, semifinále
17. maturitných predmetov, akademický týždeň
18. c) obdobie, víťazstvo, hráč, učiteľ
19. b) profesionalizmus
20. a) synonymum – nádhera, ligot
b) zastarané slovo – okázalosť
c) hovorové slovo – paráda
d) poetizmus – glória
e) frazeologizmus – žiarit' v plnom lesku
21. ozbrojený nájazd, nájazd (lyžiarskeho) mostíka
22. zabojovať
23. c) spoluhráči, semifinále, priateľstvá
24. multiverbizácia
25. reprezentácia
26. a) výkladový slovník (napr. Slovník slovenského jazyka, Krátky slovník slovenského jazyka)
b) pravopisný slovník (Pravidlá slovenského pravopisu)
27. c) iba pripravení majú šťastie.
28. a) rečnícky štýl
b) výkladový (úvahový) slohový postup

POUŽITÉ ZDROJE:

LOMENČÍK, J.: Úspešná maturita: Slovenský jazyk a literatúra. Košice: TAKTIK 2019. 308 s. ISBN 978-80-8180-132-7